

A KÜLFÖLDI MŰKÖDŐTŐKE-BEFEKTETÉSEK HATÁSAI A KÖZÉP-EURÓPAI TÉRSÉG ORSZÁGAIBAN

TÚRY GÁBOR

Előszó

A kilencvenes évek első felétől, mikor a kelet-európai gazdasági szerkezetváltozás megvalósítása elengedhetetlenné tette a külföldi befektetők (intenzívebb) részvételét az átalakuló országok gazdaságában, számos kiváló elemzés született a külföldi vállalatok privatizációban betöltött szerepéről, kelet-európai befektetési- és piaci- stratégiájukról illetve az egyes nemzetgazdaságokban elfoglalt helyükről. Ezért e dolgozat célja elsősorban a téma makrogazdasági áttekintésén túl, azon „tematikai lyukak” betömése, melyet a szerző földrajzos szemmel tapasztalt. A geográfus térszemlélet elsősorban telephely központú, ennek következtében az egyes befektetéseknek nem csak világgazdasági jelentőségét tekinti, hanem az egyes régiókon belüli szerepét, a telephelyek rendszerét, vertikális és horizontális hálózatát is.

A dolgozat bevezető része beágyazza a térség országait a nemzetközi tőkeáramlás rendszerébe. A szerző nem véletlenül használja egyszerre, a vizsgált négy ország (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Szlovákia) esetében a kelet-Európa és közép-Európa kifejezéseket. Az átalakuló régió országai jóllehet természet-földrajzilag a közép-európai térséghez tartoznak, azonban a II. világháború utáni bipoláris világban a „keleti blokk” részei voltak. Így ha a volt szocialista országokat világgazdasági megközelítéssel jellemezzük, célszerű a kelet-Európa kifejezést használni, ha viszont Európában helyezük el, a közép-Európa kifejezés a helyesebb.

A dolgozat középső részében a tőkebefektetések makrogazdasági hatásairól esik szó, elsősorban az export alakulásának szemszögéből. A regionális földrajzi rész a befejező részben kapott helyet.

A külföldi működőtőke-import tendenciái

A működőtőke-áramlás regionális konzekvenciái az elmúlt években

A kilencvenes évek nemzetközi működőtőke-importjának növekedése a 2001-es évben megállt. Az elmúlt évben a nemzetközi tőkeimport 735 milliárd dollár volt, amely az előző évinek csupán fele. Regionális metszetben a legnagyobb visszaesés a fejlett országokba érkező tőke esetében történt, ide az előző évi befektetések csupán 41 százaléka érkezett. A visszaesés a fejlődő országok csoportja tekintetében jóval kisebb, összességében 20 százalékos volt. A fejlődő térségben azonban kiemelkedik a kelet- és a közép-európai régió, mely nemcsak megtartotta tőkeimportjának volumenét, hanem a nemzetközi trenddel ellentétben, szerény mértékben növelni is tudta azt. A növekedésnek köszönhetően a régió nemzetközi tőkeáramlásból számított részesedése az előző évihez képest duplájára, négy százalék fölé emelkedett.

A tőkemozgások nemzetközi szintű visszaesésében szerepet játszott az Egyesült Államokat ért terrortámadás negatív hatása mellett, az informatikai szektor válsága, valamint

az elmúlt évek során a transznacionális vállalatok között végbement fúziós és felvásárlási hullám, melynek során megtörtént a „piacok és tevékenységek rendezése” is.

A Kelet európai térség szerepe a nemzetközi tőkeáramlásban

Egy évtizeddel a rendszerváltás után, a nemzetközi tőkeáramlásba bekapcsolódott volt szocialista országok elvesztették az új piac adta varázsukat, de a befektetők számára még mindig vannak növekedési lehetőségek. A lengyel, cseh és szlovák privatizáció még nem zárult le, így a mai napig jelentős devizaforrást jelent az államnak, Magyarország számára azonban már csak a zöldmezős beruházások jelentenek növekedési forrást. Jóllehet a kelet-európai országok bekapcsolódása a nemzetközi tőkeáramlásba csöppet sem rengette meg a nemzetközi befektetőket, a térség stratégiai helyzete folytán kiemelkedő figyelmet kap a tőkemozgások elemzése területén.

A kelet-európai térségben Észtország kivételével, a tőkeimport és a gazdasági rendszerváltás győzteseként szinte csak a Visegrádi országokat említik. 2001-ben a világ tőkeimportjának 2,4 százaléka a kelet-Európába irányuló import közel 65 százaléka érkezett a négy országba.

A külföldi érdekeltségű vállalatok nemzetgazdaságban betöltött szerepét az 1. táblázat mutatja. Magyarország és Csehország a fajlagos- tőkeállomány és a hozzáadott érték, valamint a transznacionalizációs mérőszám tekintetében előkelő helyen található. A nemzetközi cégek hazai foglalkoztatásban betöltött szerepét jól mutatja, hogy Magyarországon minden negyedik foglalkoztatott külföldi érdekeltségű vállalatnál dolgozik. Egy nemzetgazdaság világ gazdaságba való beágyazottságát jól fejezi ki, az ún. transznacionalizációs mutató, mely a nagy, termelésüket a „nemzetközi gazdaságban” folytató cégek internacionalizáltságának méréséhez használt mutatóhoz hasonlóan a *termelés*, a *vagyontárgyak* valamint a *foglalkoztatottak* hazai és külföldi arányát veszi figyelembe. Esetünkben a hazai a magyar tulajdonban lévő vállalkozásokat, a külföldi pedig érelemszerűen a külföldi érdekeltségű vállalkozásokat jelenti. A legelőkelőbb pozícióban a fajlagos FDI mutató (FDI/fő) területén is éllovas Csehország és Magyarország. A stagnáló tőkeáramlással rendelkező Lengyelország és csak az utóbbi években felfutó tőkeimporttal számoló Szlovákia jelentős lemaradást mutatnak.

1. táblázat

A visegrádi országok „sikerességi mutatói”, 1999
(forrás: UNCTAD World Investment Report 2002 p. 275.)

	FDI állomány a GDP %-ában	Külföldi érdekeltségű vállalkozások		transznacionalizációs index
		hozzáadott érték a GDP %-ában	foglalkoztatottak (az össz %-a)	
Csehország	32,1	10,2	4,2	17,6
Lengyelország	17,1	5,0	7,8	11,5
Magyarország	40,2	24,0	27,4	27,6
Szlovákia	14,3	4,4	3,6	7,1

A tőke ágazati megoszlása

A kilencvenes évek elejétől a kelet-Európába áramló összesített tőkeállomány (inward stock) a nemzetközi trendet követve kiemelten a szolgáltató szektorba áramlott. A piaci kilátások különösen a pénzügyi szektor szolgáltatásai tekintetében megszerezhető piac mindenképpen vonzotta a térségbe áramló tőkét. A pénzügyi szolgáltatások a tőkebefektetések szempontjából világszerte kiemelt helyen szerepelnek (2. táblázat). A fejlett térség országaiba érkező tőke több mint ötöde ebben az ágazatban találja meg a növekedés alapját. A kelet-európai térségben ez még csupán 13 százalékát teszi ki a befektetéseknek, azonban a jogi környezet rendeződése, valamint a térségben rejlő gazdasági-piaci potenciál mindenképp az ágazat bővülését alapozzák meg. A piaci kilátások mellett kelet-Európa legnagyobb kiaknázható erőforrása a képzett-, és az alacsony költségű- munkaerő. Így könnyen megérthető, hogy a befektetések 43 százaléka a feldolgozóiparba érkezett. Ez pozitív értékben eltér nem csak a fejlődő térség, hanem a világ tőke-import trendjétől is. A befektetések ágazati eloszlása sem tükrözi a nemzetközi átlagot. A vegyiparral ellentétben a kelet-európai befektetések célterületei az élelmiszeripar és a járműgyártás.

2. táblázat

Működőtőke-állomány (FDI inward stock) szektoronként és főbb ágazatonként, 1999
(forrás: UNCTAD World Investment Report 2001)

	Fejlett országok		Közép- és Kelet-Európa		Világ	
	millió USD	%	millió USD	%	millió USD	%
primer	144 426	5,7	2 419	2,5	201 867	5,5
szekunder	916 347	36,4	42 773	43,5	1 512 124	41,6
élelmiszer és dohányipar	68 361	2,7	11 514	11,7	101 792	2,8
textilipar	23 981	1,0	1 020	1,0	36 255	1,0
vegyipar	190 707	7,6	4 181	4,3	241 689	6,7
gépipar	73 017	2,9	4 338	4,4	91 809	2,5
elektronika	81 803	3,2	2 207	2,2	129 365	3,6
járműgyártás	92 338	3,7	5 642	5,7	110 575	3,0
tercier	1 399 302	55,5	49 252	50,1	1 827 282	50,3
kereskedelem	322 803	12,8	12 699	12,9	380 882	10,5
szállítás	155 089	6,2	9 625	9,8	199 588	5,5
pénzügyi szolgáltatások	518 841	20,6	13 353	13,6	574 456	15,9
teljes	2 520 194	100,0	98 371	100,0	3 633 223	100,0

A külföldi befektetések hatása az országok gazdasági szerkezetének átalakulásra

Gazdasági szerkezetátalakítás és privatizáció

Kelet-Európa a nemzetközi befektetők számára a kilencvenes években végbement politikai fordulat után értékelődött fel. A térség országai közül Magyarország a kilencvenes évek harmadáig minden tekintetben megőrizte vezető szerepét. A gyors gazdasági és politikai váltás következtében megszerzett helyzetelőny azonban az „újabb versenytársak” megjelenése után egyre csökkent. A térség országai: Lengyelország, Csehország majd Szlovákia a kilencvenes évek elején, megkezdték a gazdasági szerkezet átalakítását, az állami tulajdon értékesítését. Jóllehet mindhárom előbb említett ország alkalmazta és egyesek be is fejezték, az ún. vagyonyjegyes privatizációt, azonban a gazdaság alacsony hatékonyságát és az alapvető ágazati és strukturális problémákat nem voltak képesek orvosolni. A módszer lényege, hogy minden 18 életévét betöltött állampolgár bizonyos mennyiségű vagyonyjegyet ún. vouchert kap, mellyel később vagyont, vagyis részesedést „vásárolhat” a privatizáció számára felkínált vállalatokban. A módszer hibájának bizonyult többek közt, hogy a privatizált vállalatok áttételesen újra állami tulajdonba kerültek, így nem nyílt lehetőség újabb magán tőke bevonására, valamint hogy a módszer kizárta a külföldi tőke bevonásának lehetőségét is. A piacait vesztett és súlyos pénzügyi válságba került nagy állami cégek konszolidációja így megkésve és jórészt közpénzek felhasználásával történt.

Magyarországon már a hetvenes évek elején (Csehszlovákiában 1986-ban, Lengyelországban 1976-ban) lehetővé tették a külföldi befektetők megjelenését, jóllehet külföldi-magyar un. vegyesvállalati formában. A kilencvenes évek elejétől kezdve az egyre növekvő külföldi adósságszolgálat valamint az elodázhatatlan vállalati konszolidáció miatt kifejezetten szorgalmazták a külföldi tőke minél nagyobb mértékű megjelenését. Magyarország a kilencvenes évek elején így sikeresen kapcsolódhatott be a nemzetközi működőtőke befektetések rendszerébe. Számos sikertelen és vitatott magánosítás ellenére tíz év eredményei alapján kimondható, hogy a privatizációban a külföldi tőke bevonása sikeres és helyénvaló volt. A külföldi érdekeltségű vállalkozások foglalkoztatásban, hozzáadott értékben valamint az exportban játszott meghatározó szerepüknel fogva Magyarország export versenyképességére, gazdasági fejlődésére jelentős hatással vannak.

Azok az országok, melyek a külföldi tőkebefektetések helyett a hazai tulajdonszerzést helyezték előtérbe, gazdaságukban a kilencvenes évek közepén már érezhető volt a tőke és technologiahiány. A növekvő költségvetési kiadások, a külföldi adósságállomány növekedése, a termelésben tapasztalható kedvezőtlen tulajdonosi arány (az állami szektor, termelésben játszott meghatározó szerepe), az elmaradt vállalati konszolidációk és struktúraváltás miatt a régió országai megkezdték az állami vagyony értékesítését.

A kelet-európai gazdasági szerkezetváltás és a működőtőke

A Visegrádi országokban a rendszerváltás óta eltelt tizenkét év alatt, közel 100 milliárd USD működőtőke érkezett, megváltoztatva az addigi egypólusú tulajdonviszonyt. A befektetők javították a gazdaság tőkeellátottságát és vállalatvezetési tapasztalatukkal nagymértékben megkönnyítették a piacgazdaságba való átmenetet. A külföldi befektetők szerepvállalása országonként eltérő megítélés alá esett, így a tőkeimport nem azonos ütemben ment végbe. Úgy tűnt, Magyarország e téren a kilencvenes évek elején behozhatatlan előnyt szerzett. Az ország élen járt a tőke privatizációba való bevonásában, míg a térség többi országa viszonylag megkésve ismerte föl a külföldi tőke szerepvállalásának szükségességét,

így ezek az országok csak a kilencvenes évek végén kezdték meg a nagy állami monopóliumok (kohászat, gépgyártás, közszolgáltató szektor) feldarabolását és értékesítését.

A külföldi működőtőke megjelenésének jelentőségét (Csáki 2002) az alábbi nemzetgazdaságra gyakorolt hatással jellemezhetjük:

- finanszírozási források bővülése: megoldja a beruházási források (erőforrások) hiányát;
- technológiatranszfer: a fejlett gyártási eljárások, licencek meghonosítása, bevonása a termelésbe;
- foglalkoztatás növelése: elsősorban a zöldmezős beruházások esetében a foglalkoztatottak számának bővülése;
- multiplikátor hatás: nem csak a (további) befektetések megjelenése, hanem a termelés növekvő volumenének köszönhetően fellépő keresletbővülés újabb munkahelyeket eredményez;
- fizetési mérleg kiegyensúlyozó szerepe: a privatizáció során a költségvetésbe befolyt összeg a hiány betömésére szolgálhat (Magyarország estében a külföldi adósságszolgálat teljesítésére fordították);
- export-versenyképesség növekedése: a külföldi tulajdonú cégek jobb termelékenységű (hatékonysági) mutatóinak megfelelően megnő az ország nemzetközi versenyképessége is;
- vállalatvezetési tapasztalatok elterjedése: korszerű vállalatvezetési és szervezési ismeretek megjelenése;
- nemzetközi beágyazottság növekedése: a megfelelő termékstruktúra és exportorientáltság esetében fejlett piacra termelő, „magas hozzáadott értékű” termékek gyártása, a nemzetgazdaság világpiacon való bejutása;
- transzformációt elősegítő hatás: mindezek eredőjeként azon országok, melyek a külföldi tőke előtt megnyitották piacukat és konstruktív kapcsolat jött létre a nemzetgazdaság és az új szereplők között, a transzformáció gyorsabban zajlott le.

A tőkeimport és export kapcsolata

Exportorientáció

A külföldi érdekeltségű, és elsősorban az exportorientált cégek megjelenésével a kelet-európai országok kereskedelmi partnerei is megváltoztak. Az egykori szovjet felvevőpiac megszűnt, ezzel párhuzamosan az egymás közti kereskedelem is lecsökkent, ugyanakkor más fejlett uniós tagállamokkal való kereskedelem volumene megnőtt. A Visegrádi négyek kivitelének mintegy 60-75 százaléka irányul az EU piacaira, kiemelten Németországba. Ugyanakkor az exportpartnerek területén jelen van az osztrák, az olasz (elsősorban Magyarország esetében) de az amerikai piac is.

Az export áruszerkezete

Az export-irányváltás mellett a legerőteljesebb változás a kivitel áruszerkezetében következett be. A legfontosabb két árucsoport, a mezőgazdasági termékek – mely az alacsony jövedelmű országok kivitelének nagy hányadát adja –, és a gépek – mely a fejlett ipari országok kivitelének meghatározó terméke – tekintetében jelentős változás következett be. A mezőgazdasági termékek (SITC 0;1 élelmiszer és élőállat, ital és dohány) exportja esetében, Lengyelország kivitelének 13, Magyarország kivitelének 23 százalékát adó árucsoport

lecsökkent 7 százalékra, mely még így is kiemelkedő a régióban. Hasonló csökkenés tapasztalható a vegyi áruk (SITC 5: vegyi áruk és hasonló termékek) exportja esetében. A lengyel és a szlovák export visszaesett a régiós átlagértékre, 6-7 százalékra. A kivitel áruszerkezetében a legerőteljesebb növekedés a gépek és szállítóeszközök (SITC 7) területén történt. A kilencvenes évek elején a gépgyártásban a volt szocialista országok között a legjobb exportpozícióval rendelkező Cseh Köztársaság (Csehszlovákia) a kilencvenes évek végére elvesztette vezető szerepét. Magyarország exportjának 57 százalékát adják a gépek és berendezések, míg Csehországnak csupán 47 százalékát. Lengyelország gépipara szintén megduplázta exportrészesedését, míg Szlovákia pozíciói lassú mértékben, de javulnak. Ha a kivitel áruszerkezet-változásának okát keressük, vessük össze a külföldi érdekeltségű vállalatok nemzeti exporthoz hozzáadott hányadát, – vagyis hogy hány százalékát adják az ország kivitelének – valamint vizsgáljuk meg a legnagyobb külföldi exportőrök tevékenységi körét, és hamar megkapjuk a választ. A térség országainak mindegyikében az export jelentős hányadát a külföldi érdekeltségű vállalatok adják, melyek a termelő ágazatok közül a járműgyártásban és az élelmiszeriparban tevékenykednek. Utóbbi befektetésekor főként a belső piac adta növekedési lehetőségeket kereste, a járműgyártás azonban exportra termel. Így a gépipar a kilencvenes években, korábban nem látott fejlődésnek indult, s ma már nem csak a termelésnek, de az exportnak is meghatározó része.

Exportvolumen

Számos összehasonlítás létezik Magyarország és a környező országok fajlagos mutatóinak alakulásáról. Az egyik az egy főre jutó export alakulása. A dolgozatban szándékosan nem térek ki e mutató alakulására, ugyanis a kapott értékek a nagy- területű és népességű országokkal való összehasonlítás esetében erősen torzítanak. Elég csak Írország és Németország példáját felhozni. Előbbiben meghaladja a 21 ezer (!) eurót, utóbbiban a harmadát sem éri el. A közép-európai országok (V4) exportja az elmúlt 6 évben másfél-, kétszeresére nőtt (3. tábla), szemben az Európai Unió magját alkotó országokkal, ahol a kivitel kis mértékű növekedést mutatott fel. Egyedül az „európai kistigrisként” emlegetett Írország valamint a mediterráneum országai közül Spanyolország mutat fel jelentős növekedést. A visegrádi országok közül Magyarország könyvelhet el kiemelkedő 137 százalékos növekedést, mely a többi kelet-európai országhoz hasonlóan a jórészt külföldi érdekeltségű vállalatok kiviteléből származik.

3. táblázat

Az export volumenének alakulása egyes országokban (1995=100%), 1996-2001

(forrás: IMF International Financial Statistics 2002. október)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Csehország	101	105	122	121	134	154
Magyarország	121	148	178	194	218	237
Lengyelország	107	113	119	120	139	158
Szlovákia	103	96	125	119	139	147
Írország	109	134	183	324	351	377
Franciaország	101	102	16	106	105	103
Németország	100	98	104	104	105	109
Olaszország	108	103	105	101	103	103
Egyesült Királyság	108	116	112	111	117	110
Görögország	109	102	98	96	98	87
Portugália	106	103	107	109	100	103
Spanyolország	112	115	120	121	125	127

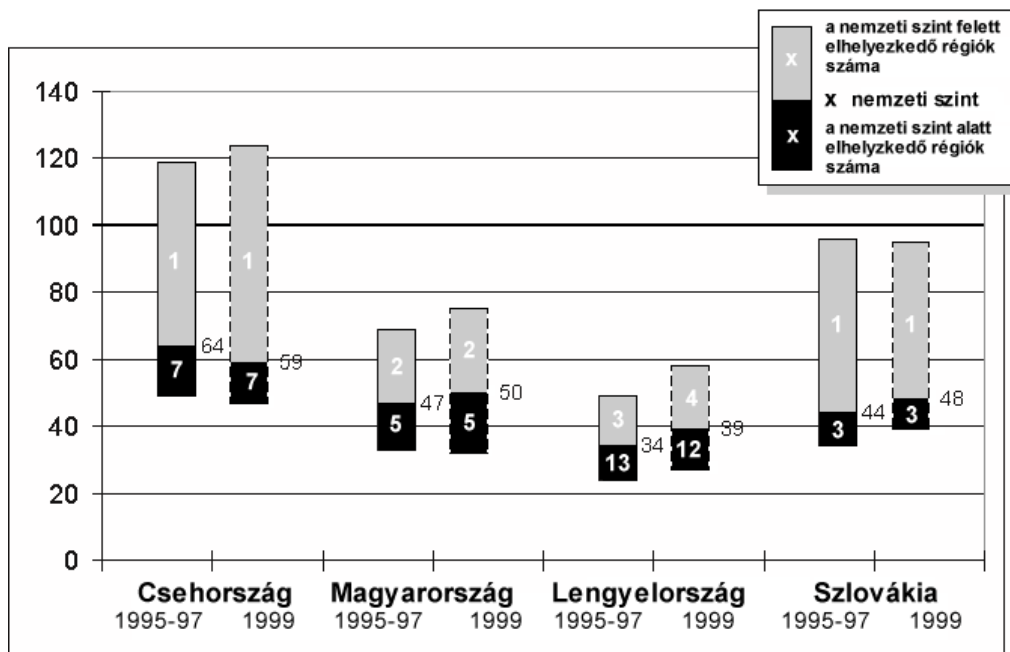
A tőke területi allokációjának alakulása az elmúlt években

A javak egyenlőtlen elosztásához hasonlóan a működőtőke import kedvezőtlen regionális allokációjának alakulása is társadalmi-, gazdasági- és környezeti problémák kialakulását eredményezi. A területi egyenlőtlenségek: az agglomerációs-, a rurális- valamint a depressziós térségek problémája a rendszerváltozás utáni gazdasági dekonjunktúra időszakában kapott kiemelt hangsúlyt. A kilencvenes évek közepétől azonban a korábbi „statikus” egyenlőtlenségi faktorokat – gazdasági dekonjunktúra hatásai a korábbi nehézipari térségekre, mezőgazdasági térségek növekvő munkanélkülisége stb. – felváltották az ún. dinamikus egyenlőtlenségi tényezők, vagyis a területi egységek növekedési különbségei (Nemes Nagy J. 2001), melyek a külföldi tőke egyenlőtlen területi eloszlásából következtek. A területi egyenlőtlenségek egy bizonyos szintig kiegyenlíthetők a munkaképes lakosság vándorlásával, előnyösebb esetben napi ingázással. Azonban a volt szocialista országok lakossága kevésbé mobil a nyugat európai lakossághoz képest, továbbá a társadalmi költségeket növeli az is, hogy a térségben általános a lakáshiány, mely a migrációt nagymértékben hátráltatja.

Mindenféle területi politika célja, hogy megelőzze a „helytelen” területi allokáció kialakulását, vagy ha már nem lehetséges, akkor azt valamilyen módon enyhítse. Az Európai Unióban, ahol a területi politikának nagy hagyományai vannak, a központi költségvetés komoly hányadát fordítják a regionális egyenlőtlenségek megszüntetésére. Az Egyesült Királyságban és Olaszországban is voltak kedvező eredmények, azonban az országok megosztottságát nem sikerült megszüntetni.

A regionális GDP/fő alakulása a Visegrádi országokban

PPS, EU-15=100, 1995-97. és 1999. években, NUTS II. szint

Forrás: Eurostat

A kelet-európai államokban a gazdasági összeomlással és később a dinamikus régiók kialakulásával a területi különbségek elmélyültek (1. ábra). A NUTS 2-es azaz regionális

szinten mért GDP/fő adatok tekintetében az utóbbi években Szlovákiát kivéve mindegyik országban tovább nőttek a különbségek. A központi, főváros régiók magas egy főre jutó jövedelmével (GDP) szemben a mezőgazdasági területek, valamint az egykor nehézipari térségek alacsony GDP/fő értéke áll. Ha a fajlagos GDP értékek területi eloszlását összevetjük a külföldi működőtőke regionális elrendeződésével hasonló térszerveződést

4. táblázat

A külföldi működőtőke-állomány (FDI inwards stock) regionális megoszlása a visegrádi országokban, 1998 és 2000 (forrás: CNB, KSH, PAIZ, SNB, Sario)

Ország/régió	FDI százalék		Ország/régió	FDI százalék	
	1998	2000		1998	2000
Csehország			Lengyelország		
Prága	46,9	47,6	Alsó-Szilézia	8,3	8,7
Közép-Csehország	12,3	11,9	Kujávia-Pomeránia	4,1	4,1
Dny-Csehország	6,9	7,9	Lublin	2,6	2,5
Ény-Csehország	8,7	8,7	Lubuskie	2,2	2,1
Ék-Csehország	8,2	6,8	Łódz	5,9	6,0
Dk-Csehország	6,6	8,1	Kis-Lengyelország	5,5	6,0
Közép-Morvaország	5,8	4,7	Mazóvia	24,5	25,8
Morva-Szilézia	4,5	4,5	Opole	1,9	1,6
Magyarország			Podkarpackie	2,6	2,4
Közép-Magyarország	61,8	69,8	Podlaskie	1,6	1,6
Közép-Dunántúl	7,2	7,7	Pomeránia	7,6	7,0
Nyugat-Dunántúl	10,2	7,2	Felső-Szilézia	12,6	13,3
Dél-Dunántúl	3,4	1,8	Swietokrzyskie	2,4	2,1
Észak-Magyarország	7,7	5,7	Mazuria	2,3	2,2
Észak-Alföld	4,8	3,6	Nagy- Lengyelország	11,8	10,7
Dél-Alföld	5,0	4,2	Nyugat-Pomeránia	3,9	4,0
Szlovákia					
Pozsony	61,2	59,5			
Nyugat-Szlovákia	18,1	10,7			
Közép-Szlovákia	8,7	9,1			
Kelet-Szlovákia	12,0	20,7			

tapasztalunk (4. táblázat). A befektetők nagy része a fejlett közlekedési hálózattal, képzett munkaerővel és magasabb életnívót nyújtó fővárosi- és fejlett térségekbe érkezett, az alacsony egy főre jutó GDP-vel és magas munkanélküliséggel küszködő régiókba ezzel szemben a tőke elenyésző hányada található. A működőtőke területi eloszlásának alakulását az 5. táblázat mutatja. A területi adatok publikálását a statisztikai hivatalok és a minisztériumok csak az elmúlt pár évben kezdték meg egységesen, a működőtőkére vonatkozó források tekintetében így hosszú távú időszorral nem rendelkezünk. Tendenciát így pár év adataiból nem lehet levonni, az azonban megállapítható, hogy a tőke területileg rendkívül egyenlőtlenül oszlik el. A kapott adatokat azonban befolyásolja a statisztikai egységek száma, különösen Szlovákiában, ahol a NUTS 2-es szintjén csupán négy régió található. Így a kapott értékek torzítva mutathatják a valódi különbségeket.

Az egy főre jutó külföldi működőtőke területi különbségei a visegrádi országokban
(súlyozott relatív szórás), 1994-2000*

	1994	1997	1998	1999	2000
Csehország**			112,7	117,2	115,0
Lengyelország***				42,4	45,5
Magyarország****	88,0		77,0	86,8	93,7
Szlovákia*****		164,2			142,1

* Lengyelországban a fő külföldi befektetők telephelyeinek száma

** Czech National Bank, 2002

*** PAIZ 2000

**** KSH: A külföldi működőtőke Magyarországon, 1994-2000

***** Centrum Pre Ekonomické a Sociálne Analyzy 2000, Sario

Összegzés

A rendszerváltó országok gazdasága az elmúlt tíz év alatt a külföldi működőtőke importnak köszönhetően szerves részévé vált a világgazdaságnak. A külföldi érdekeltségű vállalatok egyre nagyobb hányadát adják a gazdasági termelésnek, a foglalkoztatottnak és az exportnak. Ugyanakkor a cégek nem enyhítették az országok öröklött és később kialakult területi egyenlőtlenségeit. Termelésüknek köszönhetően az országok egyes területei dinamikus fejlődést mutattak fel, mások, melyek kimaradtak a tőkebefektetésből, átlag alatti esetleg negatív bővülést tudhattak magukénak. A nemzetközi konjunktúraváltozások hatásai szintén hatótényezők lettek egyes térségek gazdasági növekedésére, így egy esetleges világgazdasági recesszió következményeit gyorsabban megérezhetik, mint a nemzetközi gazdaságtól elzárt KGST rendszerben.

Ha a fajlagos (egy főre jutó) GDP és FDI adatok területi különbségeit tekintjük (*1- 2. térkép*) jelentős különbségeket látunk a magterületek, illetve a nyugati régiók, a peremterületek, illetve a keleti régiók között. A lehetséges megoldás a területi politika minél hatékonyabb alkalmazása, a várható uniós csatlakozással párhuzamosan a pénzügyi források minél hatékonyabb elosztása és felhasználása.

IRODALOM

Ceská Narodní Banka (Cseh Nemzeti Bank) Publications (2000-2002): Foreign Direct Investments 1999-2000, forrás: www.cnb.cz.

CESTAT Bulletin 1999-2002 közötti számai, KSH.

CANSTAT Bulletin 2002-es számai, KSH.

Csáki Gy. 2002: A nemzetközi gazdaságtan alapjai. – Napvilág Kiadó, Budapest.

Eurostat 2002: Statistics in Focus, Theme 1, General Statistics, 2/2000, In: Eurostat: news release No 13/2002 - 29 January 2002.

Továbbá Internetes honlapja, www.europa.eu.int/comm/eurostat/

IMF (2002): International Financial Statistics October, 2002.

Központi Statisztikai Hivatal.

KSH (1996, 1997, 2000, 2002): A külföldi működőtőke Magyarországon, 1994-2000.

KSH (2001, 2002): Statisztikai évkönyv 2000, 2001.

Národná Banka Slovenská (Szlovák Nemzeti Bank), Monetary survey August, 2002.

forrás: www.nbs.sk.

Nemes Nagy J. 2001: Az ezredvég regionális folyamatai Magyarországon: átfogó átalakulás – egyedi fejlődési pályák. – Regionális tanulmányok 5. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék.

PAIZ - Państwowa Agencja Inwestycji Zagranicznych (The Polish Agency for Foreign Investment), honlapja: www.paiz.gov.pl.

Sario - Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu (Slovak Investment and Trade Development Agency), honlapja: www.sario.sk.

Túry G. 2001: A külföldi működőtőke-befektetések területi különbségei a Visegrádi országokban, különös tekintettel Magyarországra. – ELTE TTK Szakdolgozat.

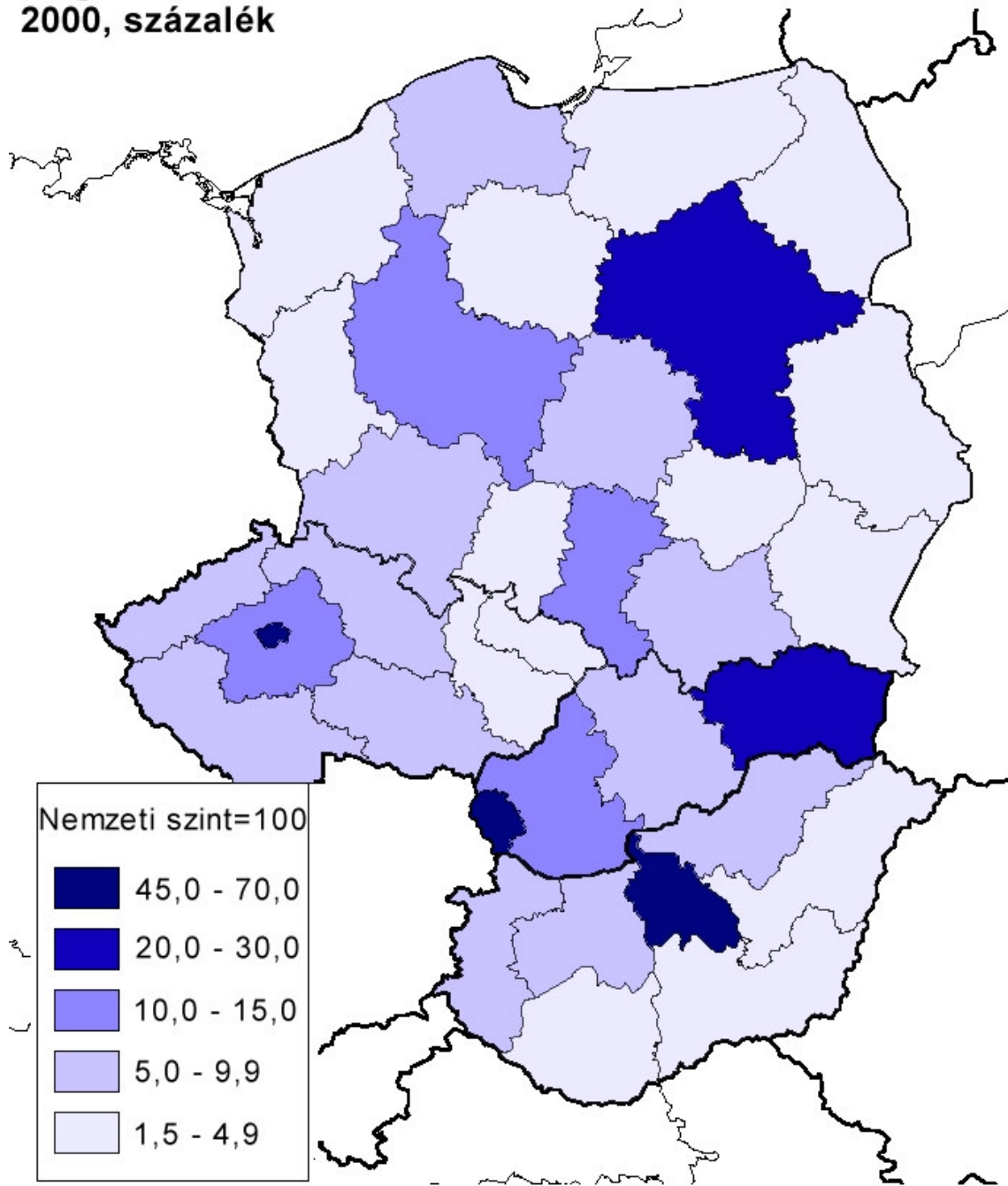
Túry G. 2002: Change of Regional Inequalities in the Visegrád-Countries in the Last Years. – In: Bericht über ein ifo/IfW Symposium Dresden pp: 45-55.: Vor dem EU-Beitritt – Tendenzen und Perspektiven des Strukturwandels und der Migration in Zentraleuropa.

UNCTAD: World Investment Report 2001, 2002.

Mellékletek

1. térkép: A külföldi működőtőke befektetések regionális megoszlása a Visegrádi országokban, 2000, százalék, NUTS 2-es szint
2. térkép: Az egy főre jutó GDP a Visegrádi országok régióban, 2000, PPS, EU 15=100

A külföldi működőtőke befektetések regionális megoszlása 2000, százalék

Egy főre jutó GDP a Visegrádi országok régióiban 2000, PPS, EU 15 = 100

